

Vyšší odborná škola obalové techniky
a střední škola, Štětí

Digitální učební materiály

Operační systémy - Linux

Ivan Pomykacz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Licence

Digitální učební materiály, jejímž autorem je Ivan Pomykacz, podléhají licenci [Creative Commons: Uvedte autora - Nevyužívejte dílo komerčně - Zachovejte licenci 3.0 Unported](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/).

Vytvořeno na základě tohoto díla: <http://dumy.odbornaskola.cz/pomykacz>

Práva nad rámec této licence jsou popsána zde: <http://dumy.odbornaskola.cz/pomykacz>.

Disclaimer

Tento PDF dokument byl strojově vygenerován z HTML stránek

<http://dumy.odbornaskola.cz/pomykacz/>.

Je tedy možné, že sazba textu může obsahovat chyby. Jde převážně o vizuální a typografické chyby, které mohou narušit plynulou čitelnost textu. V některých případech může být ohrožena i funkčnost některých komponent (jako vnitřní odkazy).

Vzhledem k tomu, že vypracované materiály nebyly nikdy určeny pro výstupní formát PDF, autor se zříkává jakékoli odpovědnosti za nalezené chyby. Nesnažte se proto v této souvislosti autora kontaktovat.

Operační systémy

Linux

Obsah

- Linux v příkazech

Linux v příkazech

Název školy	Vyšší odborná škola obalové techniky a Střední škola, Štětí, příspěvková organizace		
Adresa školky	Kostelní 134, 411 08 Štětí		
IČ	46773509		
Název operačního programu	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost		
Registrační číslo	CZ.1.07/1.5.00/34.1006		
Označení vzdělávacího materiálu	VY_32_INOVACE_21_PSS_418		
Název tématické oblasti (sady)	Operační systémy		
Název materiálu	Linux v příkazech		
Anotace	Materiál představuje souhrn příkazů/programů, včetně krátkého popisu a ukázky v prostředí GNU Linuxu. Obsahuje i konfigurační soubory a nejpoužívanější direktivy.		
Autor	Ivan Pomykacz	Jazyk	český
Očekávaný výstup	Chápe syntaxi příkazů. Vyhledává v referenčních příručkách.		
Klíčová slova	příkazy, syntaxe, použití příkazů		
Druh výukového zdroje	Výklad	Věková skupina žáků	17+
Typ interakce	aktivita	Ročník	3.
Speciální vzdělávací potřeby	žádné		
Zhotoveno, (datum/období)	11.2.2014	Celková velikost	

Obsah

- [Jak text používat](#)
- [Přehled příkazů](#)
  - [Základní příkazy](#)
    - [cd](#)
    - [cp](#)
    - [ls](#)
    - [man](#)
    - [mkdir](#)
    - [mv](#)
    - [nano](#)
    - [rm](#)
    - [rmdir](#)
    - [service](#)
    - [tar](#)
    - [touch](#)
    - [unzip](#)
  - [Správa uživatelských účtů](#)
    - [/etc/group](#)

- /etc/passwd
- /etc/shadow
- groupadd
- groupdel
- id
- passwd
- su
- useradd
- userdel
- usermod
- Přístupová práva
  - chgrp
  - chmod
  - chown
- Nastavení sítě
  - /etc/hosts
  - /etc/network/interfaces
  - /etc/resolv.conf
  - dhclient
  - ip
  - route
- Správa disků
  - /etc/fstab
  - blkid
  - cfdisk
  - df
  - edquota
  - mkfs
  - mount
  - quotacheck
  - quotaon
  - repquota
  - umount
- Správa balíčků
  - /etc/apt/sources.list
  - apt-cache
  - apt-get
  - aptitude
  - dpkg

Jak text používat

- Text normálním řezem je třeba opsat (uváděný v syntaxi).
- *Text kurzívou* se nahrazuje požadovanou hodnotou.
- Hranaté závorky `[]` ohraničují možnosti, které jsou volitelné.
- Složené závorky `{}` ohraničují možnosti, ze kterých si musíte vybrat.
- Svislice `|` odděluje jednotlivé možnosti, tzn. je třeba vybrat jednu z uvedených.

Přehled příkazů

Základní příkazy

cd

Změna pracovního adresáře.

syntaxe:

```
cd [cesta]
```

použití:

```
cd /etc
```

---

cp

Zkopíruje soubor nebo adresář. Při použití přepínače -p se zachová vlastnictví souborů (může pouze root). Při použití přepínače -r zkopíruje adresář rekurzivně.

syntaxe:

```
cp [-r] [-p] zdroj cíl
```

použití:

```
cp /etc/fstab /etc/fstab.bak  
cp -r /etc/ /mnt/backup/
```

---

ls

Vypíše obsah adresáře. Přepínačem -l se zobrazí podrobný výpis. Přepínač -a zahrne do výpisu i skryté soubory.

syntaxe:

```
ls [-l] [-a] [cesta]
```

použití:

```
ls  
ls -l /etc/
```

---

man

Vyvolá manuálovou stránku pro zadaný příkaz.

syntaxe:

man *příkaz*

použití:

man man

---

mkdir

Vytvoří adresář dle zadané cesty. Přepínač lze použít, pokud je třeba vytvořit i nadřazené adresáře.

syntaxe:

mkdir [-p] */cesta/k/adresáři*

použití:

```
mkdir /srv/www  
mkdir -p /srv/data/public
```

---

mv

Přesune nebo přejmenuje soubor/adresář.

syntaxe:

mv *zdroj cíl*

použití:

```
mv /etc/nastaveni.ini /etc/nastaveni.ini  
mv /home/user/zalohy/ /mnt/backups/
```

---

nano

Textový editor. Jako parametr lze uvést cestu k souboru, který se má editovat. Pokud soubor neexistuje, tak se při uložení vytvoří.

syntaxe:

```
nano [/cesta/k/souboru]
```

použití:

```
nano /etc/fstab  
nano /etc/nonexistent
```

---

rm

Smazání souboru nebo adresáře (rekurzivně).

syntaxe:

```
rm [-r] [-f] /cesta/k/souboru/nebo/adresari
```

použití:

```
rm /etc/fstab.bak  
rm -r /etc/  
rm -r -f /home/user/temp/
```

---

rmdir

Smaže prázdný adresář.

syntaxe:

```
rmdir /cesta/k/adresari
```

použití:

```
rmdir /srv/empty/
```

---

service

Příkaz spustí/zastaví/restartuje systémovou službu (démona).

syntaxe:

```
service služba {start|stop|restart}
```

použití:

```
service gpm start  
service gpm stop  
service gpm restart
```

---

tar

Příkaz lze použít mj. k rozbalení (přepínač -x) archivu (přepínač -f). Pokud je na archivu použita komprese gzip (obvyčně koncovka archiv.tar.gz), pak je možné použít přepínač -z, který se postará o dekompresi. Archiv se rozbalí do aktuálního adresáře. Přepínačem -c se naopak archiv vytváří.

syntaxe:

```
tar [-z] [-x] -f /cesta/k/souboru.tar  
tar [-z] [-c] -f /cesta/k/souboru.tar /cesta/k/adresari
```

použití:

```
tar -x -f /mnt/backups/zaloha.tar  
tar -z -x -f /mnt/backups/zaloha.tar.gz  
tar -c -f /mnt/backups/etc.tar /etc/  
tar -z -c -f /mnt/backups/etc.tar.gz /etc/
```

---

touch

Aktualizuje časovou značku u souboru, pokud tento existuje. Vytvoří prázdný soubor, pokud neexistuje.

syntaxe:

```
touch /cesta/k/souboru
```

použití:

```
touch /tmp/dummy.txt
```

---

unzip

Rozbalí archiv do aktuálního adresáře.

syntaxe:

```
unzip soubor
```

použití:

```
unzip archiv.zip
```

Správa uživatelských účtů**/etc/group**

Soubor udržuje seznam skupin a členství v sekundárních skupinách. Soubor se needituje přímo. Změny v něm lze dosáhnout příkazy `usermod`, `groupadd`.

syntaxe:

```
skupina:x:GID:členové
```

použití:

```
nano /etc/group
```

/etc/passwd

Soubor s uživatelskými účty. Soubor se většinou needituje přímo. Změny v něm lze provádět pomocí příkazu `useradd`, resp. `usermod`.

syntaxe:

```
login:x:UID:GID:info:home:shell
```

použití:

```
nano /etc/passwd
```

/etc/shadow

Soubor obsahuje zašifovaná hesla uživatelů. Tento soubor se needituje přímo. Změny v něm lze provést pomocí příkazu `passwd`.

syntaxe:

```
login:x:heslo:platnost
```

použití:

```
nano /etc/passwd
```

---

groupadd

Přidá do systému uživatelskou skupinu.

syntaxe:

```
groupadd skupina
```

použití:

```
groupadd zamestnanci
```

---

groupdel

Odstraní ze systému uživatelskou skupinu.

syntaxe:

```
groupdel skupina
```

použití:

```
groupdel zamestnanci
```

---

id

Vypíše informace o aktuálně přihlášeném uživateli (při použití bez parametru) nebo o vybraném uživateli.

syntaxe:

```
id [login]
```

použití:

```
id  
id root
```

---

passwd

Změní heslo aktuálně přihlášenému uživateli nebo zadanému přihlašovacímu jménu.

syntaxe:

```
passwd [login]
```

použití:

```
passwd  
passwd franta
```

---

su

Povýšení na superuživatele (root) a nebo na uživatele dle přihlašovacího jména. Uživatel root se může přepnout na lib. uživatele bez znalosti jeho hesla.

syntaxe:

```
su [login]
```

použití:

```
su  
su franta
```

---

useradd

Založí nový účet do systému. Ve výchozím stavu se nevytváří domovský adresář a není-li zadáno vytvoří se pro uživatele primární skupina pod stejným názvem jako přihlašovací jméno uživatele (login). Dalším výchozím nastavením je příkazový shell, který je nastaven na /bin/sh, nicméně častěji se běžným uživatelům nastavuje /bin/bash, což lze ovlivnit v souboru /etc/default/useradd. Přepínač -g nastavuje primární skupinu. Přepínač -G nastavuje další, dodatečné skupiny. Přepínač -m zajistí vytvoření domovského adresáře.

syntaxe:

```
useradd [-m] [-g skupina] [-G skupina[,skupina,...]] [-s shell] login
```

použití:

```
useradd franta
useradd -m franta
useradd -m -g zamestnanci -s /bin/bash franta
```

---

userdel

Odstraní uživatelský účet. Při použití -r odstraní i domovský adresář.

syntaxe:

```
userdel [-r] login
```

použití:

```
userdel franta
userdel -f franta
```

---

usermod

Změní nastavení uživatele. Přepínače mají stejný význam jako u příkazu usermod. Není zde přepínač -m. Přepínač -a zajistí, že v kombinaci s -G nedojde k přepsání stávajících skupin, ale k přidání.

syntaxe:

```
usermod [-g skupina] [-a] [-G skupina[,skupina,...]] [-s shell] login
```

---

použití:

```
usermod -s /bin/bash franta
usermod -G zalohy franta # nahradí členství ve všech dodatečných skupinách
skupinou zalohy.
usermod -a -G zalohy franta # doplní ke stávajícím členství další skupinu
zalohy.
```

Přístupová práva**chgrp**

Nastaví skupinu na souboru nebo adresáři.

syntaxe:

```
chgrp skupina /cesta/k/souboru
```

použití:

```
chgrp zamestnanci /srv/private
```

---

chmod

Nastavuje mód - přístupová práva k souboru dvojím způsobem. Symbolicky (rwx) nebo absolutně (osmičkový zápis).

syntaxe:

```
chmod [u=[[+|-]r[+|-]w[+|-]x]], [g=...], [o=...] /cesta/k/souboru
chmod [000-777] /cesta/k/souboru
```

použití:

```
chmod u+r+w+x,g+r-w+x,o=-r-w-x /srv/data/private
chmod 750 /srv/data/private
# výsledek rwxr-x---
```

---

chown

Nastaví vlastníka, případně i skupinu na adresář nebo soubor.

syntaxe:

```
chown login[:skupina] /cesta/k/souboru
```

použití:

```
chown franta /srv/private
chown franta:zamestnanci /srv/private
```

Nastavení sítě**/etc/hosts**

Mapování jmen na IP adresy. FQDN je plně kvalifikované doménové jméno (existuje-li, jinak se použije rovnou alias).

syntaxe:

```
IPadresa FQDN Alias1 Alias2 AliasN
```

použití:

```
127.0.0.2 frantovo.localhost frantovo
```

/etc/network/interfaces

Konfigurační soubor pro síťová rozhraní. Direktiva "auto" aktivuje rozhraní automaticky při startu. Volby inet nebo inet6 konfiguruje rozhraní pro IPv4, resp. IPV6. Je-li na síti DHCP server, lze využít volbu *dhcp*. Statickou konfiguraci lze vynutit volbou *static*, pak je ovšem nezbytné vyplnit direktivy: *address*, *netmask* a *gateway* (je-li na síti brána). Aktivace konfigurace se provádí vypnutím a spuštěním služby *networking*.

syntaxe:

```
auto rozhraní [, rozhraní[,...]]
iface rozhraní {inet|inet6} {static|dhcp|loopback}
    [address adresa]
    [netmask maska]
    [gateway brána]
```

---

použití:

```
auto eth0
iface eth0 inet dhcp
```

/etc/resolv.conf

Konfigurace DNS resolveru. Soubor se edituje přímo. V případě konfigurace z DHCP serveru se může soubor automaticky přepsat.

syntaxe:

```
nameserver adresa
domain doména
search doména
```

použití:

```
nano /etc/resolv.conf
```

---

dhclient

Aktivuje a nakonfiguruje rozhraní dle DHCP serveru. Pokud je tento na síti.

syntaxe:

```
dhclient rozhraní
```

použití:

```
dhclient eth0
```

---

ip

Zobrazí nebo nastaví konfiguraci síťových rozhraní. Neaktivní rozhraní je třeba aktivovat pomocí `ip link ...`. Přidělení IP adresy lze pomocí `ip addr ...`

syntaxe:

```
ip {link|addr|route}
```

```
ip link set {up|down} dev rozhraní
ip addr {add|del} adresa/prefix dev rozhraní
ip addr flush dev rozhraní
ip route
```

použití:

```
ip link # přehled síťových rozhraní a fyzických adres
ip addr # přehled síťových rozhraní a přidělených IP adres
ip route # směrovací tabulka
```

```
ip link set up dev eth0
ip addr add 192.168.1.2/24 dev eth0
ip addr flush dev eth0
```

---

route

Výpis a konfigurace směrovací tabulky. Přepínač `-n` nebude provádět překlad adres na jména (může být pak rychlejší výpis). Cíl je adresa sítě, do které se dostaneme přes adresu brány (gw). Pro výchozí bránu lze použít klíčové slovo `default`.

syntaxe:

```
route [-n]
route add cíl gw adresa
route del cíl gw adresa
```

použití:

```
route add default gw 10.0.2.2
route add 172.26.34.0 gw 10.0.2.2
route del 172.26.34.0 gw 10.0.2.2
```

Správa disků**/etc/fstab**

Tabulka připojovaných souborových systémů při startu OS.

syntaxe:

```
file system ... zařízení
mount point ... přípojný-bod
```

```
type      ... typfs, typ souborového systému
options  ... volby připojení, obvykle „defaults“
dump     ... dump diskové oblasti, hodnoty: 0-1
pass     ... kontrola diskové oblasti, hodnoty: 0-2
```

použití:

```
nano /etc/fstab
```

---

blkid

Zobrazí UUID ke všem zařízením, kde je souborový systém.

syntaxe:

```
blkid
```

použití:

```
blkid
```

---

fdisk

Spravuje diskové oddíly na daném zařízení.

syntaxe:

```
fdisk zařízení
```

použití:

```
fdisk /dev/sda
```

---

df

Zobrazí využití místa na souborových připojených systémech. Přepínač -h ukáže ve výpise srozumitelnější velikosti.

syntaxe:

df [-h]

použití:

df

---

edquota

Přidělení/nastavení kvót pro uživatele (-u) nebo skupinu (-g).

syntaxe:

edquota [-u | -g] {*uživatel* | *skupina*}

použití:

edquota -u franta

---

mkfs

Vytvoří souborový systém na daném zařízení. Přepínačem -t lze nastavit typ souborového systému (ext2, ext4, vfat, ...)

syntaxe:

mkfs [-t *typfs*] *zařízení*

použití:

mkfs -t ext4 /dev/sda1

---

mount

Zobrazí seznam všech připojených souborových systémů nebo připojí zařízení se souborým systémem do adresářové struktury. Připojný bod je tedy adresář někde v adresářové stuktuře, např. /mnt/disk. Má-li zařízení záznam v /etc/fstab, pak je možné použít třetí variantu příkazu mount.

syntaxe:

mount

`mount [-t typfs] zařízení přípojný-bod`
`mount přípojný-bod`

použití:

`mount -t ext4 /dev/sda1 /mnt/disk`

---

quotacheck

Vytvoření (přepínač -c) nebo kontrola kvótových souborů pro uživatele (-u) nebo skupiny (-g). Použití příkazu je podmíněno nainstalovaným balíčkem quota.

syntaxe:

`quotacheck [-c] [-g] [-u] přípojný-bod`

použití:

`quotacheck -c -u -g /mnt/kvoty`

---

quotaon

Zapne kvóty na daném zařízení (přípojném bodě). Opakem příkazu je quotaoff.

syntaxe:

`quotaon přípojný-bod`

použití:

`quotaon /mnt/kvoty`

---

repquota

Zobrazí souhrn stavu obsazeného místa a přidělených kvót pro uživatele (-u) nebo skupiny (-g). Není-li uvedeno, je výchozí volba -u.

syntaxe:

`repquota [-u | -g] přípojný-bod`

---

použití:

```
repquota -u /mnt/kvoty
```

---

umount

Odpojí souborový systém.

syntaxe:

```
umount zařízení  
umount přípojný-bod
```

použití:

```
umount /mnt/disk
```

Správa balíčků**/etc/apt/sources.list**

Schéma je zpravidla typ aplikačního protokolu, běžně http. Verze je kódové jméno pro verzi používaného systému (např. Debian 6 má kódové jméno squeeze a Debian 7 má kódové jméno wheezy). Větev je označení skupiny balíčků, např. pod společnou licenci (jsou to názvy adresářů na dané URL adrese v adresáři pool, např. main, free, nonfree).

syntaxe:

```
deb schema://adresa verze větev [větev [...]]
```

použití:

```
deb http://ftp.cz.debian.org/debian/ wheezy main
```

---

apt-cache

Příkaz pracuje s balíčkovací keší. Je možné vyhledávat balíčky (search) a nebo získat detailnější informace (show).

syntaxe:

`apt-cache {show|search} balíček`

použití:

`apt-cache search editor`

---

apt-get

Nástroj pro aktualizaci cache balíčků (update) nebo na instalaci a odstranění balíčků.

syntaxe:

`apt-get update`
`apt-get [install|remove|purge] balíček [balíček...]`

použití:

`apt-get install apm`

---

aptitude

TUI/CLI nástroj pro správu balíčků

syntaxe:

`aptitude`

použití:

`aptitude`
`aptitude install gpm`

---

dpkg

Nízkoúrovňový nástroj pro instalaci balíčků, které nejsou v repozitáři.

syntaxe:

`dpkg -i /cesta/k/balíčku`

---

použití:

```
dpkg -i razor.deb
```
